

7. Zakon Ukrainy "Pro profesiino-tekhnichnu osvitu" // Holos Ukrainy. – 2008. – S. 6-9.
8. Nychkalo N. H. Teoretyko-metodolohichni problemy i perspektyvy rozvytku doslidzhen z neperervnoi profesiinoi osvity: Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka: 36. nauk, prats / za red. I. A. Ziaziuna ta N. H. Nychkalo. – Ch. I. – K., 2001. – С. 35-43.

Гервас О. Г. Формирование национального самосознания учащихся современных ПТНУ в процессе изготовления декоративных изделий из древесины.

В статье рассматривается возможность формирования национального самосознания учащихся современных ПТНУ деревообрабатывающего профиля в процессе изготовления декоративных изделий из древесины с помощью компьютерных технологий, в том числе на координатных фрезерно-гравировочных станках.

Ключевые слова: самосознание, национальное самосознание учащихся, деревообработка, декоративные изделия из древесины, компьютерные технологии.

Gervas O. G. Forming of national consciousness student modern PTNU in the process of making of decorative wares from wood.

The possibility of formation of national consciousness of students of modern woodworking PTNU profile during the manufacture of decorative wood products with the help of computer technology, including on-axis milling engraving machines.

Keywords: identity, national identity of pupils, wood, decorative wood products, computer technology.

УДК 378.14:574

Глуханюк В. М., Король В. П.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуті можливі шляхи розв'язання проблем екологічного виховання молоді в контексті сучасної освіти.

Ключові слова: екологічна проблема, екологізація знань, екологічна культура, свідомість та виховання,

На сучасному етапі розвитку суспільства виникла глобальна проблема екологічного виховання та освіти. Людина – єдиний екологічний вид на Землі, який у процесі розвитку порушує закони екології. Людство, в століття прогресу і стрімкого розвитку, коли розум людей досяг високих технологій у науці, техніці, медицині, космосі, створює все більше прогалин в екологічних знаннях. Більшість людей абсолютно позбавлені будь-яких екологічних знань і навичок. Наші предки, на відміну від сучасників, жили в гармонії з навколишнім середовищем.

Знищуючи власне місце існування, люди замислюються над простими питаннями про те, як здобути їжу, одяг, тепло, і водночас над складними питаннями – як зберегти природу? Щоб відповісти на ці запитання, необхідна екологічна грамотність усього населення. Учені-екологи і невеликі групи людей, які займаються проблемами екології, не вирішують глобальної екологічної проблеми всього суспільства самотужки. Втрату екологічної грамотності, екологічної культури народу можливо відродити вихованням і освітою.

Аналіз першопричини критичного стану навколишнього середовища дозволив фахівцям різних галузей знань зробити висновок про те, що екологічна криза за своєю суттю має світоглядний, духовно-етичний характер. Це означає, що її вихід із неї потрібно пов'язувати передусім із викорінюванням у сучасної молоді уявлень про безмежні багатства природи та про людину як її підкорювача, під впливом яких у неї формується сприйняття природи лише як утилітарної цінності.

Теоретико-методологічними основами наукового розв'язання проблем взаємодії людини і навколишнього середовища є, насамперед, дослідження філософсько-культурологічних аспектів соціальної природи особистості, формування її свідомості в контексті активності буття, специфічних процесів взаємодії з навколишнім середовищем, які розглядали В. Вернадський, І. Гердер, С. Глазичев, А. Горелов, А. Гор, В. Деркач, М. Киселов, В. Лось, М. Моїсєєв, К. Ситник, Р. Неш, А. Толстоухова, М. Реймерс, В. Хесле, М. Шеллер та інші.

Метою статті є висвітлення наявності та розв'язання проблем екологічного виховання молоді в контексті сучасної освіти.

Нині людство все більше усвідомлює, що без чистого повітря, питної води, продуктів харчування існування не можливе. Тому серед глобальних проблем суспільства на перший план усе частіше виходять екологічні. Необхідність цілеспрямованого й ефективного вирішення екологічних проблем в Україні зумовлена, з одного боку, внутрішніми чинниками. До них належать, насамперед, нераціональне природокористування, надмірне забруднення навколишнього природного середовища, особливо водних, земельних ресурсів і атмосферного повітря, деградацію довкілля загалом, що набрала високих темпів. З іншого боку – зовнішніми чинниками і міжнародними вимогами. Оскільки стратегічною метою України є розвиток всебічної співпраці з Західно- та Центральноєвропейськими державами для того, щоб у перспективі вона могла стати повноправним членом Європейського Союзу, то потрібно, щоб країна відповідала європейським стандартам і вимогам як у політичному, соціально-економічному, так і в екологічному відношеннях. На нинішньому етапі екологічний чинник стає дедалі актуальнішим і одним із пріоритетних у міжнародних відносинах, економічному та науково-технічному співробітництві практично усіх держав світу.

Україна має рухатися шляхом гармонізації національного природоохоронного законодавства, вимог і стандартів екологічної безпеки господарської діяльності та їх всебічної адаптації до західноєвропейського екологічного простору. Поряд із цим екологічний стан навколишнього природного середовища, рівень і характер природокористування та природоохоронних заходів, екологічність застосовуваних технологій тощо також мають максимально відповідати світовим стандартам і нормативам. Тому такою актуальною і гострою є проблема формування в молоді екологічної культури, одним із показників якої є шанобливе ставлення до природи.

У 1992 році на міжнародній конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку в Ріо-де-Жанейро було закликано усі країни світу перейти на шлях сталого розвитку. Передумовою цього стало загострення суперечностей між постійно зростаючими потребами населення та деградацією навколишнього природного середовища. Нині важливо донести до свідомості молоді, що кожна людина пов'язана з природою і знаходиться в повній залежності від неї не тільки біологічно, а й духовно, навчаючись у неї гармонії, ритму, симетрії, доцільності тощо [1, с. 196]. Навколишній світ для людей – об'єкт постійної турботи, і за його благополуччя кожен несе персональну відповідальність. Це спонукало до виникнення нової течії в суспільно-політичній думці – ідеї сталого розвитку.

Важливими чинниками, які зумовлюють успіх на шляху до сталого розвитку, є освіта, наука та культура. У формуванні в молоді культури взаємодії з навколишнім світом, що засновані на екологічних імперативах, головна роль належить вихованню, яке, надаючи підтримку особистості в її духовно-етичному формуванні та допомогу в гармонізації стосунків з навколишнім світом, багато в чому визначає перспективи соціокультурного розвитку. Як зазначав К. Ясперс: “Для того, щоб факел прогресу був прийнятий наступною еволюційною ланкою, необхідно відкоректувати сучасну культуру на основі екологічного підходу, вибравши тим самим “нову вісь” цивілізаційного розвитку” [6].

На думку багатьох дослідників, сучасну екологічну кризу неможливо подолати без зміни пануючої антропоцентричної свідомості, що містить систему уявлень про світ з характерним протиставленням людини, як вищої цінності, і природи, як її власності. Необхідним є новий тип екологічної свідомості, що визначається такими трьома чинниками:

- включеність людини у світ природи;
- суб'єктивне сприйняття природи;
- непрагматичний характер взаємодії з природою.

Новий тип екологічної свідомості має прийти на зміну сучасному західному антропоцентричному типу, що являє собою систему уявлень про світ з характерним протиставленням людини, як вищої цінності, і природи, як її власності, об'єктне сприйняття природи, прагматичний характер взаємодії з нею. Здійснити переворот у стилі мислення, екологічній свідомості можна лише за допомогою цілеспрямованої, чітко організованої системи екологічної освіти і виховання високого рівня екологічної культури.

Екологічне виховання – систематична педагогічна діяльність, спрямована на розвиток у людини культури взаємодії з природою.

Завдання екологічного виховання полягає в нагромадженні, систематизації, використанні екологічних знань, вихованні любові до природи, прояві бажання берегти і примножувати її, у формуванні вмінь і навичок діяльності в природі. Зміст його полягає в усвідомленні того, що світ природи є середовищем існування людини, тому вона має бути зацікавлена в збереженні його цілісності, чистоти, гармонії. Екологічне виховання неможливе без уміння осмислювати екологічні явища, робити висновки щодо стану природи, виробляти способи розумної взаємодії з нею. Ці уміння учні набувають на уроках і в позаурочній діяльності. Водночас естетична краса природи сприяє формуванню почуттів обов'язку і відповідальності за її збереження, спонукає до природоохоронної діяльності, запобігає нанесенню шкоди природі.

Метою екологічного виховання є формування в особистості екологічної свідомості та мислення. Передумовою для цього є екологічні знання, наслідком – екологічний світогляд. Екологічну свідомість як моральну категорію потрібно виховувати у дітей з раннього дитинства. На основі екологічного мислення і свідомості формується екологічна культура, яка передбачає ґрунтовні знання про навколишнє середовище (природне і соціальне), екологічний стиль мислення і відповідальне ставлення до природи, уміння вирішувати екологічні проблеми, брати безпосередню участь у природоохоронній діяльності. Система екологічного виховання передбачає врахування основних її аспектів:

- національного та регіонального підходів до вибору навчального матеріалу екологічного спрямування;
- гуманістичну спрямованість і зростаючу роль екологічних чинників у вирішенні глобальних проблем людства (раціонального використання природних ресурсів, забезпечення населення екологічно чистими продуктами харчування, захисту середовища від забруднення промисловими та побутовими відходами) збереження фізичного і духовного здоров'я людини;
- об'єктивності у розкритті основних екологічних законів і понять, що дають підстави вважати екологію наукою, що розвивається, намагаючись вирішувати проблеми довкілля;
- зв'язку між набутими екологічними знаннями і життям, розкриття їх цінності не лише у виробництві, а й у повсякденному житті людини.

Педагогічною громадськістю школа визнається центральною ланкою в системі неперервної екологічної освіти, де засвоюються моральні норми ставлення до природи, набуваються знання, навички і практичний досвід вивчення та охорони навколишнього середовища, закладається фундамент екологічно доцільної поведінки.

Практична реалізація завдань і мети екологічної освіти в сучасній школі будується на таких засадах: комплексного розкриття проблем охорони природи; взаємозв'язку теоретичних знань із практичною діяльністю учнів у цій сфері; включення екологічних аспектів у структуру предметних, спеціальних узагальнюючих тем та інтегрованих курсів, які розкривають взаємодію суспільства і природи; поєднання аудиторних занять із безпосереднім спілкуванням з природою (екскурсії, трудові екологічні практикуми, польові табори тощо); використання проблемних методів навчання (рольові ігри, екологічні клуби та ін.); поєднання класної, позакласної і позашкільної природоохоронної роботи. Особлива роль у цьому належить предметам природничого і географічного циклів, які відкривають перед

дітьми світ рослин, тварин, усього довкілля. Фізика і хімія знайомлять учнів зі світом політехнічних знань, наукових основ і принципів сучасного виробництва. Історія, правознавство переконують у недопустимості варварського ставлення до природи. Естетичний цикл предметів розкриває гармонію, неповторну красу природи, вплив її на виховання людини.

Екологічне виховання – це психолого-педагогічний процес, метою якого є формування в особистості не лише наукових знань, але й певних переконань, моральних принципів, що визначають її життєву позицію та поведінку в галузі охорони навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів, екологічної культури окремих громадян і всього суспільства в цілому [2]. У процесі екологічного виховання формується певна система екологічних цінностей, які визначатимуть бережливе ставлення людини до природи, спонукатимуть її до розв'язання проблеми глобальної екологічної кризи. Воно, по-перше, передбачає не тільки передачу знань, а й формування переконань, готовності особистості до конкретних дій, і, по-друге, включає в себе знання та вміння здійснювати поряд із охороною природи також і раціональне природокористування [5].

В аспекті означеного екологічне виховання створює необмежені можливості в задоволенні власних інтересів, освітніх запитів і потреб, у самопізнанні, самореалізації і становленні, у формуванні особистісних якостей і високого рівня екологічної культури.

Історико-генетичний аналіз становлення та розвитку вітчизняних натуралістичних, філософських, гуманітарних, культурологічних і психолого-педагогічних поглядів та ідей на сутність людини та її місце в довкіллі дозволяє зробити висновок про те, що їм притаманний високий гуманізм, і водночас намагання сприйняти й усвідомити зв'язок “природа - людина” як цілісну систему взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих незаперечних цінностей. У сукупності це дозволяє охарактеризувати три основні концепції взаємодії у системі “людина-суспільство-природа”, які можуть слугувати складовими методології екологічної освіти.

Перша з них базується на уявленнях про повну залежність людини від навколишнього середовища; друга впливає з трактування людини як вищої цінності, яка визначає та домінує в системі природних взаємозв'язків; і остання концепція, що розглядає людину і природу, як дві сили, що діють та існують у одній і тій самій сфері, яка і визначає гармонійну їх взаємодію і взаємоіснування.

Отже, ефективне вирішення комплексу теоретико-методологічних проблем формування екоцентричного світогляду особистості в навчально-виховному процесі, нині має базуватись на інвайронментальній парадигмі, основою якої є наступні положення:

- повна відмова від ієрархічної картини світу;
- усвідомлення необхідності гармонійного розвитку людини і навколишнього середовища;
- орієнтування на екологічну доцільність будь-якої діяльності в довкіллі, відсутність протиставлення людини природі;
- збереження етичних норм у взаємодії з природою;
- максимальне врахування як запитів і потреб людини, так і потреб будь-яких біологічних об'єктів на життєвий простір;
- усвідомлення пріоритетності дій, визнання незаперечності спільного шляху подальшого розвитку людської цивілізації та природи.

Наступною складовою технологій екологічної освіти є усвідомлення того, що пізнання навколишнього середовища є досить складним, багаторівневим і довготривалим процесом, хоча в ньому можна виділити чотири основні рівні [4, с. 210].

Перший із них – це усвідомлення навколишнього середовища на основі сенсорного сприйняття реалій дійсності.

Другий рівень пізнання полягає в усвідомленні особистістю свого місця і ролі в навколишньому середовищі, як в єдиній цілісній системі.

Третій рівень – це формування стурбованості як однієї з найважливіших моральних і етичних якостей особистості.

Четвертий рівень – це усвідомлення особистістю того, що навколишнє середовище

безпосередньо впливає на поведінку людини та на ступінь активності і широту її адекватної дії, спрямованої на збереження природи. За такого підходу можна коротко схарактеризувати наступні положення, що розкривають психологічні особливості сприйняття учнями природи саме як середовища їхнього життя та співіснування з об'єктами живої і неживої природи, а саме:

- сприйняття навколишнього середовища зумовлене психологічним станом особистості та характером її діяльності в довкіллі;
- навколишнє середовище одночасно впливає на всі органи відчуття;
- навколишнє середовище сприймається учнями без певних чітких просторових меж і чітко фіксованих часових інтервалів;
- сприйняття навколишнього середовища як цілісності;
- усвідомлення учнями елементів навколишнього середовища в соціальному аспекті.

Тоді важливою складовою технології екологічного виховання буде забезпечення ефективних умов для здійснення процесів суб'єктифікації, результатом чого є формування суб'єктивного ставлення особистості до природи. Сутність цього процесу складає співвідношення суб'єктивного сприйняття особистістю об'єктів та явищ навколишнього середовища, у процесі якого особистість розглядає їх як об'єкти взаємодії в системі "людина-суспільство-природа" і власне суб'єктивного ставлення особистості до навколишнього середовища, визначає для себе пріоритетність власних життєвих потреб відповідної діяльності у довкіллі, спрямованої на їх задоволення, без порушення екологічної рівноваги в ньому.

Висновки. Для успішної екологічної освіти і виховання населення необхідні такі умови: по-перше, суспільство повинне бути готове засвоїти екологічні ідеї і знання; по-друге, необхідна відповідна література, посібники з екологічного виховання й освіти; по-третє, необхідна якісна екологічна підготовка педагогів будь-якої спеціалізації, які організують своєю діяльністю передачу всього накопиченого людством досвіду молодому поколінню.

В умовах погіршення екологічної ситуації в країні, зниження життєвого рівня, відсутності стійких етичних орієнтирів, домінування споживацької психології, в атмосфері байдужості та потурання безкарності за екологічні правопорушення, формування нового розуміння людиною, особливо молоддю, своїх обов'язків перед природою є непростим завданням. І все ж таки сучасна освіта покликана вже сьогодні проявити наполегливість у вихованні нового покоління, якому властиве особливе бачення світу як об'єкту її постійної турботи.

Використана література:

1. *Дерябо С. Д.* Экологическая педагогика и психология / С. Д. Дерябо, В. А. Ясвин. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. – 480 с.
2. *Бех І. Д.* Виховання особистості. Особистісно орієнтований підхід : теоретико-технологічні засади : [навч.-метод. видання] / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 280 с.
3. *Матеюк О. П.* Про деякі протиріччя екологічного виховання молоді на засадах сталого розвитку / О. П. Матеюк // Шляхи вирішення екологічних проблем урбанізованих територій: наука, освіта, практика : [збірник праць за матеріалами всеукраїнської наук. практ. конф.]. – Хмельницький : Технологічний університет "Поділля", 2003. – С. 196-199.
4. *Пустовіт Г. П.* Деякі погляди на сутність технологій екологічної освіти учнів у позашкільних закладах / Г. П. Пустовіт // Шляхи вирішення екологічних проблем урбанізованих територій: наука, освіта, практика : [збірник праць за матеріалами всеукраїнської наук. практ. конф.]. – Хмельницький : Технологічний університет "Поділля", 2003. – С. 208-210.
5. *Садтовський О. І.* Основи соціальної екології : курс лекцій / О. І. Садтовський. – К. : МАУП, 1997. – 168 с.
6. *Ясперс К.* Смысл и назначение истории / К. Ясперс. – М. : Знание, 1994. – 314 с.

References:

1. *Deryabo S. D.* Ekologicheskaya pedagogika i psikhologiya / S. D. Deryabo, V. A. Yasvin. – Rostov-na-Donu : Feniks, 1996. – 480 s.

2. *Bekh I. D.* Vykhovannia osobystosti. Osobystisno oriientovanyi pidkhd: teoretyko-tekhnolohichni zasady : [navch.-metod. vydannia] / I. D. Bekh. – K. : Lybid, 2003. – 280 s.
3. *Mateiuk O. P.* Pro deiaki protyrichchia ekolohichnoho vykhovannia molodi na zasadakh staloho rozvytku / O. P. Mateiuk // Shliakhy vyrishennia ekolohichnykh problem urbanizovanykh terytorii: nauka, osvita, praktyka : [zbirnyk prats za materialamy vseukrainskoi nauk. prakt. konf.]. – Khmelnytskyi : Tekhnolohichniy universytet "Podillia", 2003. – S. 196-199.
4. *Pustovit H. P.* Deiaki pohliady na sutnist tekhnolohii ekolohichnoi osvity uchniv u pozashkilnykh zakladakh / H. P. Pustovit // Shliakhy vyrishennia ekolohichnykh problem urbanizovanykh terytorii: nauka, osvita, praktyka : [zbirnyk prats za materialamy vseukrainskoi nauk. prakt. konf.]. – Khmelnytskyi : Tekhnolohichniy universytet "Podillia", 2003. – S. 208-210.
5. *Sadtovskiy O. I.* Osnovy sotsialnoi ekolohii : kurs lektsii / O. I. Sadtovskiy. – K. : MAUP, 1997. – 168 s.
6. *Yaspers K.* Smysl i naznachenie istorii / K. Yaspers. – M. : Znanie, 1994. – 314 s.

Глуханюк В. М., Король В. П. *Теоретико-методологические основы решения проблем экологического воспитания молодёжи в контексте современного образования.*

В статье рассмотрены возможные пути решения проблем экологического воспитания молодёжи в контексте современного образования.

Ключевые слова: экологическая проблема, экологизация знаний, экологическая культура, сознание и воспитание.

Glukhaniuk V. M., Korol V. P. *Teoretiko methodological bases of decision of problems of ecological education of young people in the context of modern education.*

The article deals with possible solutions to the problems of ecological education of young people in the context of modern education.

Keywords: an ecological problem, ecologization of knowledge, ecology culture, consciousness and training.

УДК: 378

Голяд І. С., Кільдеров Д. Е.

РОЗРОБЛЕННЯ ДИДАКТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В МЕТОДИЧНІЙ СИСТЕМІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ І КРЕСЛЕННЯ

У статті розглянуто методичну систему навчання та її складові. Розроблено модель дидактичного забезпечення для навчання студентів у процесі вивчення дисципліни "Методика навчання креслення". Визначено та обґрунтовано її структурні компоненти.

Ключові слова: методична система, модель, дидактичне забезпечення, графічна підготовка, пошуково-творча діяльність.

В умовах інноваційного розвитку національної економіки наша держава потребує інженерів і кваліфікованих робітників, які володіють високим рівнем знань, практичних умінь і навичок у відповідних сферах економічної діяльності. Процес їхньої підготовки забезпечують, зокрема, викладачі графічних дисциплін фундаментом, яких є базові знання з креслення.

Ні для кого не являється секретом, що сьогодні базові знання з креслення починають здобувати у вищих і професійно-технічних навчальних закладах. В супереч усім законам природи і психології розвиток просторової уяви і просторового мислення на заняттях з креслення починаємо розвивати у сімнадцятирічному віці і звичайно маємо прогнозований результат.

Для забезпечення якісної підготовки майбутніх викладачів технологій і креслення потрібно створювати нову і вдосконалювати існуючу методичну систему навчання графічних дисциплін.